

**सूर्योदय नगरपालिका क्षेत्रका सहकारी संस्था तथा संघहरूको सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको
"सूर्योदय नगरपालिका को सहकारी ऐन, २०७४"**

नगर सभा बाट पारित मिति :- २०७४।०५।३०

प्रमाणीकरण मिति :- २०७४/६/१

प्रस्तावना : यस सूर्योदय नगरपालिकाका कृषक, कालीगढ, कम पूँजीवाला र न्यून आयवर्ग, श्रमिक, भूमिहीन तथा बेरोजगार वा सामाजिक कार्यकर्ताले सर्वसधारण उपभोक्ताको आर्थिक तथा सामाजिक बिकास गरी गरीवि न्यूनिकरणको लागि पारस्परिक सहयोग र सहकारीताको आधारमा एक व्यक्ति एक सहकारीको नीतिलाई अवलम्बन गर्दै बिभिन्न किसिमका सहकारी संस्था तथा संघहरूको गठन र संचाल सम्बन्धी व्यवस्था गर्न नेपालको संविधानको भाग १७ धारा २१८ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नगरपालिकाको सहकारी ऐन २०७४ तर्जुमा गरी लागु गरिएको छ ।

परिच्छेद – १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : १) यस ऐनको नाम सूर्योदय नगरपालिकाको सहकारी ऐन २०७४ रहेको छ ।

२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,

क) "संस्था वा संघ" :- भन्नाले दफा ५ बमोजिम दर्ता भएको सहकारी संस्था वा संघ सम्झनु पर्छ ।

ख) "नगर प्रमुख" :- भन्नाले यस सूर्योदय नगरपालिकाको प्रमुख सम्झनु पर्नेछ ।

ग) "नगरपालिका" :- भन्नाले सूर्योदय नगरपालिकालाई सम्झनु पर्ने हुन्छ । सो शब्दले नगर कार्यपालिका लाई समेत बोझाउँने छ ।

घ) "ऐन" :- भन्नाले सूर्योदय नगरपालिकाको सहकारी ऐन २०७४ सम्झनु पर्नेछ ।

ङ) "सदस्य" :- भन्नाले संस्था वा संघको विनियम बमोजिम शेयर खरीद गरी सदस्यता प्राप्त गरेको व्यक्ति, संस्था, संघ वा अन्य निकाय सम्झनु पर्छ ।

च) "समिति" :- भन्नाले संस्था वा संघको विनियम बमोजिम गठन भएको संचालन समिति सम्झनु पर्छ ।

छ) "साधारण सभा" :- भन्नाले सम्बन्धित संस्था वा संघको सधारण सभा सम्झनु पर्छ ।

ज) "विनियम" :- भन्नाले सम्बन्धित संस्था वा संघको विनियम सम्झनु पर्छ ।

झ) "तोकिएको वा तोकिएबमोजिम" :- भन्नाले यो ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिएबमोजिम सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद २

संस्था वा संघको गठन

३. संस्था वा संघको गठन : (१) सहकारी सिद्धान्त अनुरूप आफ्ना सदस्यहरूको आर्थिक तथा सामाजिक विकासको लागि सेवा तथा सुविधा पुर्याउने उद्देश्यले देहाय बमोजिमको संस्था वा संघ गठन गर्न सकिनेछ ।

क) कम्तीमा पच्चीस जना व्यक्तिहरू सदस्य भएको प्रारम्भिक संस्था ।

ख) खण्ड (क) बमोजिम संस्थाहरूको कम्तीमा पाँचवटा संस्थाहरू सदस्य भएको बिषयगत संघ ।

ग) खण्ड (क) बमोजिम संस्थाहरू वा खण्ड (ख) बमोजिमका बिषयगत संघहरू वा दुवैगरी कम्तीमा पाँचवटा संस्थाहरू वा संघहरू सदस्य भएको नगर सहकारी संघ ।

२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि यस नगरपालिकामा एकै प्रकृतिका एकभन्दा बढी नगर सहकारी संघ वा बिषयगत संघ एकभन्दा बढी सहकारी संघ गठन गर्न सकिने छैन ।

(३) संस्था वा संघको कार्यक्षेत्र सोहि संस्था वा संघको विनियममा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

४. संस्था वा संघ दर्ता गर्न दरखास्त दिने : (१) दफा ३ बमोजिम गठन भएको संस्था वा संघ दर्ता गर्नको लागि सम्बन्धीत सदस्यहरूले दरखास्त दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम दरखास्त दिँदा सम्बन्धीत संस्था वा संघको दुई प्रति विनियमहरू, कार्य योजना तथा सदस्यहरूले लिन कबुल गरेको शेयरको विवरण संलग्न गरी दरखास्तमा कम्तीमा दफा ३ बमोजिमका सदस्यहरूको दस्तखत भएको हुनु पर्नेछ ।

५. संस्था वा संघ दर्ता गर्ने : (१) दफा ४ बमोजिम संस्था वा संघ दर्ता गर्नको लागि परेको दरखास्त संस्था वा संघको विनियम सहकारी सिद्धान्त बमोजिम छ छैन भन्ने सम्बन्धमा आवश्यक जाँचबुझ गरिने छ ।

- २) उपदफा (१) बमोजिम जाँचबुझ गर्दा उपयुक्त देखिएमा संस्था वा संघ दर्ता गरी तोकिए बमोजिम दर्ताको प्रमाण पत्र दिइनेछ ।
६. दर्ता गर्न अस्वीकार गर्न सक्ने : (१) दफा ५ को उपदफा (१) बमोजिम जाँचबुझ गर्दा कुनै कुरा संशोधन गर्नु पर्ने देखेमा सम्बन्धीत संस्था वा संघ दर्ता गर्न आवेदन दिने व्यक्तिहरूलाई संशोधनका लागि सूचना दिनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम सूचना अनुसार संशोधन गर्न आवेदकहरूले अस्वीकार गरेमा वा त्यस्तो सूचना पाएको मितिले पैंतिस दिन भित्र संशोधन नगरेमा संस्था वा संघ दर्ता गर्न नसकेको कारण खोली सो को जानकारी सम्बन्धीत आवेदकहरूलाई दिनु पर्नेछ ।

७. संस्था वा संघ संगठीत संस्था हुने :

- (१) संस्था वा संघ अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला एक स्वशासित संस्था हुनेछ ।
- (२) संस्था वा संघको सवै कामको निमित्त आफ्नो एउटा छुट्टै छाप हुनेछ ।
- (३) संस्था वा संघले व्यक्ति सरह चल अचल सम्पति प्राप्त गर्न, उपभोग गर्न र कुनै प्रकारको बन्दोवस्त गर्न सक्नेछ ।
- (४) संस्था वा संघले व्यक्ति सरह आफ्नो नामबाट नालिस उजुर गर्न र सो उपर पनि सोहि नामबाट नालिस उजुर लाग्न सक्नेछ ।

८. संस्था वा संघको दायित्व सीमित हुने : (१) संस्था वा संघको दायित्व सीमित हुनेछ ।

- (२) प्रत्येक संस्था वा संघको नाममा “सहकारी” र नामको अन्तमा “लिमिटेड” भन्ने शब्द रहनेछ ।

परिच्छेद – ३

संस्था वा संघको सदस्यता

९. संस्थाको सदस्यता सदस्यता : (१) देहाय बमोजिमका नेपाली नागरीकहरू संस्थाको सदस्य हुन सक्ने छन् :-

- (क) संस्था दर्ता गर्न निवेदन दिने व्यक्तिहरू,
- (ख) संस्थाको कार्यक्षेत्र भित्र बसोवास गरेको दफा २२ बमोजिम बिक्री भएको शेयर खरीद गरी संस्थाको सेवा प्राप्त चाहने, सदस्यताको जिम्मेवारी बहन गर्न स्वीकार गर्ने र विनियममा उल्लेखित शर्तहरू पुरा गर्ने व्यक्तिहरू ,
- (ग) दफा २२ को उपदफा (१) बमोजिम बिक्री भएको शेयर खरीद गर्ने निकायहरू ।
- (२) संस्थाको सदस्य हुन चाहने व्यक्तिले समिति समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।
- (३) समितिले सदस्यता प्रदान गर्न अस्वीकार गरेको खण्डमा निवेदकले साधारण सभा समक्ष उजुर गर्न सक्नेछ र सो सम्बन्धमा साधारण सभाको निर्णय अन्तिम हुनेछ ।
- (४) अनिवार्य बचत शेयर पूँजीमा परिणत भई शेयर सदस्य हुन पुगेका व्यक्तिहरूले बचत रकम फिर्ता पाएपछि उनिहरूको सदस्यता स्वतः हटनेछ ।

१०. संघको सदस्यता : (१) विषयगत संघहरूमा सो संघको कार्यक्षेत्र भित्रका सम्बन्धीत विषयगत संस्थाहरूले संघको विनियममा भएको व्यवस्था अनुरूप सदस्यता प्राप्त गर्न सक्नेछन् ।

- (२) नगर सहकारी संघमा सो संघको विनियममा भएको व्यवस्था अनुरूप नगरपालिका भित्रका सवै संस्थाहरू तथा विषयगत संघहरू सदस्य हुन सक्नेछन ।
- (३) सम्बन्धीत संघमा दफा २३ को उपदफा (१) बमोजिम बिक्री भएको शेयर खरीद गर्ने निकायहरू सदस्य हुन सक्नेछन् ।

११. सदस्यताको समाप्ति : संस्था वा संघको सदस्यता तोकिए बमोजिमको अवस्थामा समाप्त हुनेछ ।

परिच्छेद – ४

कार्य संचालन विधि

१२. विनियम : (१) यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियमहरूको अधीनमा रही संस्था वा संघले आफ्नो कार्य संचालन गर्न विनियम बनाउन सक्नेछ । यसरी बनाईएको विनियम स्वीकृत गरेपछि लागु हुनेछ ।

- (२) प्रत्येक संस्था वा संघको संचालन तथा व्यवस्थापन सो संस्था वा संघको विनियम बमोजिम हुनेछ ।

- (३) विनियममा संस्था वा संघको नाम, ठेगाना, कार्यक्षेत्र, उद्देश्य, संचालन विधि तथा तोकिए बमोजिमका अन्य विवरणहरू खुलाईएको हुनु पर्नेछ ।

- (४) विनियममा संशोधन सम्बन्धीत संस्था वा संघको साधारण सभामा उपस्थित सदस्यहरूको दुई तिहाई बहुमतले गर्न सक्नेछ ।

- (५) उपदफा (४) बमोजिम संशोधन गरिएको विनियम स्वीकृत गरेपछि लागु हुनेछ ।

१३. साधारण सभा : (१) प्रत्येक संस्था वा संघको एक साधारण सभा हुनेछ ।

- (२) संस्थाको सवै सदस्यहरू संस्थाको साधारण सभा सदस्य हुनेछन् ।

- (३) संघको साधारण सभामा विनियममा उल्लेख गरिए बमोजिमका सदस्यहरू रहनेछन् ।

१४. साधारण सभाको काम, कर्तव्य र अधिकार :- साधारण सभाको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ,

- (क) संस्था वा संघको बार्षिक हिसाव जाँच गरी अनुमोदन गर्ने,

- (ख) संचालक समिति तथा लेखा समितिको निर्वाचन गर्ने तथा कुनै संचालकलाई हटाउने वा समिति बिघटन गर्ने सम्बन्धमा निर्णय गर्ने ।

(ग) संचालक समिति तथा लेखा समितिको प्रतिवेदन माथि छलफल गर्ने र निर्देशन दिने ।

(घ) विनियम संशोधन सम्बन्धी निर्णय गर्ने ।

(ङ) संस्था वा संघको विभाजन वा अन्य संस्था वा संघसंग एकीकरण वा बिघटन सम्बन्धी निर्णय गर्ने ।

१५. साधारण सभाको बैठक : (१) प्रत्येक संस्था वा संघले दर्ता भएको मितिले तीन महिनाभित्र प्रारम्भिक साधारण सभा बोलाउनु पर्नेछ ।

(२) प्रत्येक आर्थिक बर्ष समाप्त भएको छ महिनाभित्र प्रत्येक संस्था वा संघले बार्षिक साधारण सभा बोलाउनु पर्नेछ ।

(३) तोकिए बमोजिमको अवस्थामा संस्था वा संघको विशेष साधारण सभा बोलाउन सकिनेछ ।

(४) साधारण सभाको बैठकको गणपूरक संख्या तोकिए बमोजिम हुनेछ । तर विनियम संशोधन गर्नु पर्दा साधारण सभाको कूल सदस्य संख्याको एकाउन्न प्रतिशत सदस्यहरूको उपस्थिति आवश्यक हुनेछ ।

१६. संचालक समिति : (१) प्रत्येक संस्था वा संघको एक संचालक समिति हुनेछ ।

(२) समितिको गठन एवं काम कर्तव्य र अधिकार सम्बन्धीत संस्था वा संघको विनियममा व्यवस्था भए बमोजिम हुनेछ ।

(३) समितिको कार्य अवधि तीन बर्षमा नबढ्ने गरी विनियममा व्यवस्था भए बमोजिम हुनेछ । तर कुनै पनि व्यक्ति दुई कार्यकाल भन्दा बढी अवधि लगातार संचालक समितिको अध्यक्ष हुन पाउने छैन ।

(४) समितिले आफ्नो कार्यावधि समाप्त हुनु एक महिना अगाबै नयाँ समितिको निर्वाचन गराउनु पर्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम समयभित्र समितिले निर्वाचन नगराएमा कुनै पनि सदस्यले सो को जानकारी सम्बन्धित निकायलाई गराउन सक्नेछ ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम जानकारी प्राप्त भएमा वा नभएमा पनि समितिको कार्यावधि समाप्त भएको मितिले छ महिना भित्र समितिको निर्वाचन गराउनु पर्नेछ ।

१७. लेखा समिति : (१) प्रत्येक संस्थाको साधारण सभाले एकजना संयोजक समेत तीनजना सदस्य भएको एउटा लेखा समिति निर्वाचनद्वारा गठन गर्न सक्नेछ ।

(२) लेखा समितिले नियमित रूपमा संस्थाको आन्तरीक लेखापरिक्षण गराउन र समितिलाई सुझाव दिन सक्नेछ ।

(३) लेखा समितिले आफ्नो लेखा सम्बन्धी प्रतिवेदन साधारण सभामा पेश गर्नु पर्नेछ ।

१८. समितिको सदस्यको निष्कासन वा समितिको बिघटन : (१) समितिको कुनै पनि निर्वाचित सदस्यलाई निष्कासन गर्नु पर्ने वा समितिलाई बिघटन गर्नु पर्ने औचित्य छ भनी साधारण सभाका पञ्चस प्रतिशत सदस्यहरूले कारण खोली साधारण सभामा पेश गरेको प्रस्तावलाई साधारण सभाको बहुमतले पारित गरेमा त्यस्तो समितिको सदस्यलाई निष्कासन गर्न वा समितिलाई बिघटन गर्न सकिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम समितिको कुनै सदस्यलाई निष्कासन गरिएमा त्यसरी निष्कासन गरिएको सदस्यको ठाँउमा साधारण सभाले बाँकी अवधीको लागि अर्को सदस्यको निर्वाचन गर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम समिति बिघटन भएमा साधारण सभाले नयाँ समितिको निर्वाचन व्यवस्था गर्नेछ ।

(४) लेखा समितिको सदस्यको निष्कासन वा लेखा समितिको बिघटनको सम्बन्धमा पनि उपदफा (१), (२) र (३) मा उल्लेख गरिएको सबै व्यवस्थाहरू लागु हुनेछन् ।

१९. उपसमितिहरू : (१) संस्था वा संघको कार्य सम्पादनको निमित्त समितिले विनियममा व्यवस्था भए बमोजिम उपसमितिहरू गठन गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गठन हुने उपसमितिको काम, कर्तव्य र अधिकार तथा कार्यविधि विनियममा व्यवस्था भए बमोजिम हुनेछ ।

२०. कर्मचारी तथा सल्लाहकारहरूको नियुक्ति : (१) संस्था वा संघको कार्य संचालनको निमित्त समितिले आवश्यकता अनुसार

कर्मचारी तथा सल्लाहकारको नियुक्ति साधारण सभाले अनुमोदन गरेको प्रकृत्या बमोजिम गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम नियुक्त भएका कर्मचारी तथा सल्लाहकारको पारिश्रमिक तथा सेवाका अन्य शर्तहरू सम्बन्धीत संस्था वा संघको विनियममा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।

२१. अधिकार प्रत्यायोजन : यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम प्राप्त अधिकारहरूमध्ये सबै वा कुनै अधिकार नगर प्रमुखले आफू मुनिका पदाधिकारी वा कुनै अधिकृतलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद – ५

आर्थिक स्रोत र परिचालन

२२. शेयर बिक्री गर्ने : (१) संस्था वा संघले आफ्नो कार्य क्षेत्रभित्रका सदस्य हुन सक्ने व्यक्तिहरू, सदस्यहरू तथा तोकिए बमोजिमका अन्य निकायहरूलाई शेयर बिक्री गरी शेयर पूँजी संकलन गर्न सक्नेछ ।

(२) संस्था वा संघले नेपाल सरकारको स्वीकृति लिई अन्तर्राष्ट्रिय सहकारी महासंघ (इन्टरनेशनल को अपरेटिभ एलाएन्स) को सदस्य रहेको बिदेशी सहकारी संस्था वा संघलाई कूल शेयर पूर्जाको बढीमा बीस प्रतिशत शेयर बिक्री गर्न सक्ने छ ।

- (३) उपदफा १) बमोजिम संस्थाले शेयर बिक्री गर्दा एकै ब्यक्ति वा संस्थालाई कूल शेयर पुँजिको बीस प्रतिशत नबढ्ने गरी बिक्री गर्न सक्नेछ । यसरी शेयर बिक्री गर्दा संस्थाको उद्देश्यसँग मेल खाने कार्य गरिरहेको व्यक्तिलाई मात्र बिक्री गर्न सक्ने छ । तर यो बन्देज संघीय वा प्रादेशिक सरकारको स्वामित्वमा रहेको संस्था वा निकायलाई लागु हुने छैन ।
- (४) सदस्यले जतिसुकै शेयर खरीद गरेको भएतापनि संस्था वा संघको कार्य संचालनमा व्यक्ति एक मतको आधारमा मात्र मत दिन पाउनेछ ।
- २३. ऋणपत्र जारी गर्न ऋण लिन सक्ने :** संस्था वा संघले ऋणपत्र जारी गर्न र स्वदेशी वा बिदेशी बैंक वा अन्य निकायबाट ऋण लिन सक्नेछन् ।
- तर ऋणपत्र जारी गर्नु वा बिदेशी बैंकबाट ऋण लिनु अघि नगरकार्यपालिकाको सिफारिसमा नेपाल सरकारको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।
- २४. ऋण लिँदा नगर कार्यपालिकाको सिफारिसमा नेपाल सरकारको सुरक्षण प्राप्त गर्न सक्ने :** (१) संस्था वा संघले ऋणपत्र जारी गर्दा ऋणपत्रमा वा बिदेशी बैंक वा अन्य निकायको ऋणमा नेपाल सरकारबाट सुरक्षण प्राप्त गर्न चाहेमा त्यसको लागि नगर कार्यपालिकाबाट सिफारिस लिनु पर्नेछ ।
- २५. बैकिङ्ग कारोवार गर्न सक्ने :** (१) संस्था वा संघले आफ्ना सदस्यहरुबाट बचत निक्षेप गर्न र आफ्ना सदस्यहरुलाई कर्जा दिन सक्नेछ । यसरी कर्जा प्रवाह गर्दा कृषक , कम पुँजिवाला ,निम्न आयबर्ग ,श्रमिक भूमिहिन ,मजदुर र बेरोजगारहरुलाई प्राथमितामा राखी सहज रुपमा कर्जा प्रवाह गर्नु पर्नेछ ।
- (२) संस्था वा संघले उपदफा (१) मा उल्लेखित कारोवार बाहेक आफ्ना सदस्यहरुभित्र मात्र सिमित रहने गरी निक्षेप स्वीकार गर्ने र कर्जा दिने लगायतका अन्य बैकिङ्ग कारोवार गर्न नेपाल राष्ट्र बैकको पूर्व स्वीकृति लिन नगर कार्यपालिकाबाट सिफारिस लिनु पर्नेछ । त्यस्ता संस्था वा संघले नेपाल राष्ट्र बैकले तोकेको शर्त तथा दिएको निर्देशन पालन गर्नुपर्नेछ ।
- २६. बचत बितरण :-** (१) संस्था वा संघको कुनै बर्षको खूद बचतको घटीमा एक चौथा ई रकम जगेडा कोषमा जम्मा गरेपछि बाँकी रहन आएको रकम मध्येबाट तोकिए बमोजिमका कोषहरु खडा गर्न सकिनेछ ।
- (२) जगेडा कोष बाहेकका अरु कोषहरु मध्येबाट ती कोषको उद्देश्य बमोजिम विनियममा उल्लेखित हदसम्मको लाभांस वा बोनस वितरण गर्न सकिनेछ ।
- तर एक बर्षको शेयर लाभांशको रकम शेयर पुँजिको पन्ध्र प्रतिशत भन्दा बढी हुने छैन ।
- २७. आर्थिक सहयोग गर्न नहुने :** संस्था वा संघले कुनै पनि राजनैतिक दल वा धर्म वा सम्प्रदायका लागि कार्य गर्ने संघ संस्थालाई चन्दा दिन वा अन्य कुनै प्रकारको आर्थिक सहयोग गर्न पाउने छैन ।
- २८. ठेक्का पट्टा दिन नहुने :** संस्था वा संघले आफ्नो समितिको कुनै सदस्यलाई वा आफ्नो कर्मचारीलाई संस्था वा संघको ठेक्का पट्टा दिनु हुदैन ।
- २९. सदस्यको शेयर वा हक लिलाम बिक्री नहुने :** संस्था वा संघको मूलधनको रुपमा रहेको कुनै सदस्यको शेयर वा हक सोही संस्था संघको ऋण वा दायित्व बाहेक अन्य कुनै ऋण वा दायित्व बापत लिलाम बिक्री गरिने छैन ।

परिच्छेद -६

एकीकरण वा विभाजन

३०. **एकीकरण वा विभाजन गर्न सक्ने** : (१) दुई वा दुईभन्दा बढी संस्थाहरू आपसमा गाभी एकीकरण गर्न वा एक संस्था वा संघलाई दुई वा दुईभन्दा बढी संस्था वा संघमा विभाजन गर्न सम्बन्धीत संस्था वा संघको साधारण सभाको दुई तिहाई बहुमतबाट निर्णय भएको हुनु पर्नेछ । यस्तो निर्णय गर्दा एकीकरण र विभाजनका शर्त र कार्यविधिहरू समेत खोलिएको हुनु पर्नेछ ।
- २) उपदफा (१) बमोजिमको निर्णयको आधारमा नगर कार्यपालिकाले दर्ता भएका सम्बन्धित संस्था वा संघको एकीकरण वा विभाजन गर्नेछ ।

परिच्छेद -७

सूचना, अभिलेख तथा हिसाब जाँच

३३. **निर्णय अभिलेख राख्ने** : - प्रत्येक संस्था वा संघको आफ्नो साधारण सभा, समिति, लेखा समिति तथा उपसमितिहरूको बैठक तथा तिनहरूले गरेको काम कारवाहीहरूको लेखाको अभिलेख राख्नु पर्नेछ ।
३२. **लेखा तथा अन्य अभिलेख** : प्रत्येक संस्था वा संघले आफूले गरेको सम्पूर्ण कारोवारहरूको लेखाको अभिलेखहरू तोकिएबमोजिम राख्नु पर्नेछ ।
३३. **सूचना दिनु पर्ने** : प्रत्येक संस्था वा संघले प्रत्येक बर्ष कारोवारको बार्षिक प्रतिवेदन तथा लेखापरीक्षण प्रतिवेदन साथै देहायका विवरणहरू समावेश भएको प्रतिवेदन तोकिएको समयभित्र पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (क) बचत वितरण सम्बन्धी तय गरेको नीति तथा योजना,
(ख) संचालकहरूको नाम तथा बाँकी कार्यावधिको सूची,
(ग) साधारण सभाको बैठकको मिति र
(घ) समय समयमा तोकिएको अन्य विवरण ।
३४. **सोधपुछ गर्न सक्ने** : (१) कुनै संस्था वा संघले सन्तोषजनक काम गरेको छैन भनी सो संस्था वा संघको कम्तिमा पाँच प्रतिशत सदस्यले निवेदन दिएमा नगरपालिकाले सोधपुछ गर्न सक्नेछ ।
- (२) कुनै संस्था वा संघको व्यावसायीक कारोबार सन्तोषजनक नलागेमा नगरपालिकाले सोधपुछ गर्न वा कुनै अधिकारीद्वारा सोधपू च्छ गराउन सक्नेछ ।
- (३) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम नगरपालिका वा नगरपालिकाबाट अधिकार पाएको अधिकारीले सोधपुछ गर्दा मागेको जानकारी दिई सबै तरहबाट सहयोग गर्नु सो संस्था वा संघको प्रत्येक सदस्य र कर्मचारीको कर्तव्य हुनेछ ।
- (४) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम गरिएको सोधपुछ परिणामको सूचना सो संस्था वा संघलाई दिईनेछ ।
३५. **निरीक्षण र सुझाव दिन सक्ने** : (१) नगरपालिका वा नगरपालिकाबाट अधिकार प्राप्त अधिकारीले संस्था वा संघको निरीक्षण गर्न सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम निरीक्षण गर्दा यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम भएको नपाईएमा सम्बन्धीत अधिकारीले ऐन, नियम वा विनियम बमोजिम व्यवस्था गर्न आवश्यक सुझाव दिन सक्नेछ ।
३६. **हिसाब जाँच** : (१) संस्था वा संघले प्रत्येक आर्थिक बर्षको हिसाब जाँच सो आर्थिक बर्ष समाप्त भएको ३ महिना भित्र नगरपालिका वा नगरपालिकाले तोकेको अधिकारीले स्वीकृति दिएको कुनै दर्तावाला लेखा परीक्षकद्वारा लेखापरीक्षण गराउनु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि नगरपालिकाको स्वीकृति लिई सम्बन्धीत संस्था वा संघको साधारण सभाले दर्तावाला लेखापरीक्षक नियुक्ति गरी संस्था वा संघको हिसाब जाँच गराउन सकिनेछ ।
- (३) उपदफा २ बमोजिम लेखा परीक्षक नियुक्ति गर्दा एउटै व्यक्ति वा कम्पनीलाई लगातार ३ पटक भन्दा बढी नियुक्ति गर्न सकिने छैन ।
- (४) हिसाब जाँचको प्रतिवेदन साधारण सभामा पेश गरी अनुमोदन गराउनुपर्नेछ ।
- ५) उपदफा ४ बमोजिम साधारण सभामा हिसाब जाँच प्रतिवेदन पेश हुदाँ साधारण सभाले अनुमोदन नगरेमा साधारण सभाले अर्को लेखा परीक्षक नियुक्त गरी जाँचबुझ वा पुनः हिसाब जाँच गराउन सक्नेछ ।
- ६) लेखापरीक्षकको पारिश्रमिक वा सुविधा साधारण सभाले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद -८

संस्था वा संघलाई छुट र सुविधा

३७. **संस्था वा संघलाई छुट सुविधा** : (१) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि संस्था वा संघलाई देहाय बमोजिमको छुट र सुविधा प्राप्त हुनेछ ।
- (क) संस्था वा संघले अचल सम्पति बाहेक कारोवार सम्बन्धी कुनै लिखत रजिष्ट्रेशन गर्नु गराउनु पर्ने छैन ।

(ख) संस्था संघले गरेको अचल सम्पतिको लेनदेन वा खरिद बिक्री सम्बन्धी कागजपत्र वा कुनै किसिमको लिखतमा आय टिकट दस्तुर लाग्ने छैन ।

(ग) संस्था वा संघको कारोवार गर्ने वस्तुहरूमा तोकिएको दरमा स्थानीय कर छुट हुन सक्नेछ ।

(२) नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी संस्था वा संघले आफ्नो प्रयोगको लागी आयात गर्ने मेसिनरी, औद्योगिक तथा कृषियन्त्र उपकरण पार्ट पूर्जा कच्चा पदार्थ कार्यालय उपकरण तथा दुवानीका साधनहरूमा लाग्ने भन्सार महशुल वा बिक्री कर प्रचलित कानून बमोजिम पुर्ने वा आंशिक रूपमा छुट दिनका लागि नगर कार्यपालिकाले सिफारिस गर्न सक्नेछ ।

(३) नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी कुनै संस्था वा संघले उत्पादन गरेको मालसामानमा लाग्ने अन्त : शुल्क वा बिक्रीकर प्रचलित कानून बमोजिम पुर्ने वा आंशिक रूपमा छुट दिनका लागि नगरपालिकाले सम्बन्धित निकायमा सिफारिस गर्न सक्नेछ ।

(४) औद्योगिक व्यवसाय गर्ने संस्था वा संघलाई उपदफा (१), (२), र (३) मा उल्लेखित छुटहरूका अतिरिक्त प्रचलित कानून बमोजिम उद्योगहरूले पाए सरहको अन्य छुट सुविधा र संरक्षण समेत प्राप्त हुनेछ ।

३८. संस्था वा संघको बाकी बक्यौता असुल उपर गर्ने : कुनै व्यक्तिले संस्था वा संघबाट प्राप्त गरेको ऋण वा संस्था वा संघलाई तिर्नुपर्ने बाँकी बक्यौता , संस्था वा संघको हिनामिना गरेको सम्पतिको बिगो र सो रकम हरूमा लागेको व्याज समेत संस्था वा संघले आफै वा संघले सिफारीसमा नगर कार्यपालिकाले निजको जाय जेथाबाट तोकिए बमोजिमको कार्यविधि अपनाई लिलाम बिक्री गरी असुल उपर गर्न सक्नेछ ।

३९. संस्था वा संघले अग्राधिकार पाउने : कुनै सदस्यले संस्था वा संघलाई तिर्नु पर्ने रकम नतिरेमा त्यस्तो सदस्यको जायजेथामा नेपाल सरकारको कुनै हक दावी भए त्यसको निमित्त रकम पर सारी बाँकी रहन आएको रकम संस्था वा संघले अग्राधिकार पाउनेछ ।

परिच्छेद – ९

संस्था वा संघको बिघटन र दर्ता खारेजी

४०. संस्था वा संघको बिघटन र दर्ता खारेजी : (१) संस्था वा संघको साधारण सभाको कूल सदस्य संख्याको दुई तिहाई बहुमतले संस्था वा संघ बिघटन गर्ने निर्णय गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा १ बमोजिम निर्णय सहितको निवेदन प्राप्त भएपछि नगर कार्यपालिकाले त्यस्तो संस्था वा संघको दर्ता खारेज गर्न सक्नेछ ।

(३) दफा ३४ को उपदफा २ बमोजिम सोधपुछ गर्दा वा दफा ३५ बमोजिम निरीक्षण गर्दा कुनै संस्था वा संघ लगातार दुई वर्षसम्म कुनै कारोवार नगरी निस्कृय अवस्थामा रहेको पाइएमा वा कुनै संस्था वा संघद्वारा आफ्नो उद्देश्य बिपरित कार्य गरेको पाइएमा नगरपालिकाले संस्था वा संघको दर्ता खारेजी गर्न सक्नेछ । यसरी दर्ता खारेज भएमा संस्था वा संघ बिघटन हुनेछ र दर्ताको प्रमाणपत्र स्वत रद्द हुनेछ ।

४१. लिक्वीडेटको नियुक्ति : (१) दफा ४० बमोजिम कुनै संस्था वा संघ बिघटन भएमा सो सम्बन्धी कुराको कार्यान्वयन गर्न नगरपालिकाले एक जना लिक्वीडेटको नियुक्ति गर्नेछ ।

(२) लिक्वीडेटको काम ,कर्तव्य ,अधिकार र पारिश्रामिक तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद– १०

दण्ड जरिवाना

४२. विवरण दाखिला नगर्नेलाई जरिवाना : (१) दफा ३३ बमोजिम प्रतिवेदन पेश नगर्ने वा दफा ३४ को उपदफा ३ बमोजिम जानकारी नदिने संस्था वा संघलाई दुई हजार रुपैयासम्म जरिवाना हुनेछ ।

४३. सहकारी शब्द प्रयोग गरी व्यापार गर्नेलाई जरिवाना : (१) यस ऐन बमोजिम संस्था वा संघ बाहेक दफा ४५ को बर्खिलाप हुने गरी व्यापार व्यवसाय गर्ने व्यक्तिलाई पाँच हजार रुपैया सम्म जरिवाना हुनेछ । एकपटक जरिवाना भएपछि त्यस्तो व्यक्तिले सोहि दफाको बर्खिलाप हुने गरी पुनः व्यापार वा व्यवसाय गरेको ठहरीएमा दोश्रो पटकको लागि दश हजार रुपैयासम्म जरिवाना हुनेछ ।

४४. पुनरावेदन गर्न सक्ने : दफा ४० को उपदफा ३ बमोजिम नगरपालिकाबाट अधिकार प्राप्त व्यक्तिले कुनै संस्था वा संघको दर्ता खारेज गरेकोमा वा दफा ४२ वा दफा ४३ बमोजिम नगर कार्यपालिकाले गरेको आदेशमा चित्त नबुझे सम्बन्धीत संस्था वा संघ वा व्यक्तिले ३५ दिन भित्र सम्बन्धित निकायमा पुनरावेदन गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद – ११

विविध

४५. सहकारी शब्द वा सो शब्दको रुपान्तरण प्रयोग गर्नमा बन्देज : यस ऐन बमोजिम दर्ता भएको संस्था वा संघ बाहेक अरु कुनै व्यक्ति, फर्म वा संस्थाले आफ्नो नाममा सहकारी शब्द वा सो शब्दको अग्रेजी रुपान्तरण राखी व्यापार वा व्यवसाय गर्न पाउने छैन ।

४६. कम्पनी ऐन, २०२१ लागु नहुने : यस ऐन अन्तर्गत दर्ता भएको संस्था वा संघको हकमा कम्पनी ऐन, २०२१ लागु हुने छैन ।

४७. नियम बनाउने अधिकार : (१) यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न नगरपालिकाले आवश्यक नियमहरू बनाउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा १ ले दिएको अधिकारको सर्वसामान्यतामा प्रतिकूल असर नपर्ने गरी खास गरी देहायका बिषयमा नियमहरू बनाउन सक्नेछ ।

(क) संस्था वा संघको दर्ताको लागि दरखास्त वा प्रमाणपत्रको ढाँचा तोक्ने ।

(ख) संस्था वा संघको साधारण सभा र बिषेस साधारण सभाको अधिकार र कार्यविधिको व्यवस्था गर्ने ।

(ग) संस्था वा संघको आर्थिक श्रोतको व्यवस्था र परिचालन गर्ने ।

(घ) संस्था वा संघको रेखदेख तथा निरीक्षण गर्ने गराउने ।

४८. खारेजी र बचाउ : (१) प्रचलित सहकारी ऐन, नियमावली र प्रचलित सहकारी सिद्धान्त र मापदण्ड सँग बाझिएका दफा, उपदफा र संघ तथा प्रदेश सरकारको सहकारी ऐन बनेपछि बाझिएको हदसम्म प्रचलित ऐन बमोजिम हुनेछ ।

२) साझा संस्था ऐन, २०४१ र सहकारी ऐन, २०४८ अन्तर्गत दर्ता भएको संस्था वा संघ यसै ऐन बमोजिम दर्ता भएको मानिने छ ।